

VĂN 8. TÀI LIỆU NÂNG CAO TUẦN 12

VĂN TỰ SỰ

A Lí Thuyết

I. Định nghĩa

1. Chuyện là gì? Là các sự việc do nhân vật gây ra, cũng gọi là các tình tiết, diễn biến liên tục trong một thời gian nhất định, trên không gian nhất định, thể hiện tư duy và phẩm chất con người mang ý nghĩa đời sống.

2. Thế nào gọi là văn tự sự?

Văn tự sự là loại văn trong đó tác giả giới thiệu, thuyết minh, miêu tả nhân vật, hành động và tâm tư tình cảm của nhân vật, kể lại diễn biến câu chuyện... sao cho người đọc, người nghe hình dung được diễn biến và ý nghĩa của câu chuyện ấy.

II- Cách xây dựng truyện

1. Truyện là một thể loại... là văn bản kể được tác giả sáng tác. VD: truyện cổ tích, truyện ngụ ngôn.... Cái được kể trong văn bản truyện thì gọi là câu chuyện, được viết là “ch”

2. Xây dựng nhân vật

- Trong truyện phải có nhân vật. Nhân vật có ngoại hình, có ngôn ngữ hành động, tâm lí- tính cách, có xung đột, có tình huống... giữa các nhân vật mới có “chuyện” xảy ra trong thời gian và không gian nhất định. Nhân vật phải cụ thể, cá tính hoá, tiêu biểu cho một lớp người nào đó trong xã hội. Viết truyện phải biết xây dựng nhân vật. Đọc truyện phải biết nghệ thuật xây dựng nhân vật của tác giả.

3. Xây dựng tình tiết truyện: Tình tiết truyện là những mạch, những chặng, những sự việc diễn biến của câu chuyện được kể trong tác phẩm truyện. Tình tiết có thú vị thì truyện mới hay. Bằng phẳng quá thì nhạt nhẽo, vô vị.

VD: Truyện “Tấm lụa và cây roi” có mấy tình tiết sau:

- Một là, thân mẫu Trần Bích San nhận được tấm lụa con đi làm quan xa gửi về tặng mẹ, bà buồn và giận lắm.

- Hai là, bà trả lại con tấm lụa kèm theo cái roi

- Ba là, An San lập bàn thờ lạy sống mẹ và nghiêm khắc tự xử phạt mình

4. Tình huống của truyện

Tình huống được thể hiện qua các tình tiết, sự cố bất ngờ, giàu kịch tính đem đến cho người đọc nhiều lí thú, hấp dẫn.

Cô bé hái nấm

Hai em bé gái trên đường về nhà, mang theo một giỏ đầy nấm vừa hái trong rừng. Chúng phải đi ngang qua đường tàu. Tưởng rằng tàu hoả còn xa, chúng băng ngang đường ray. Không ngờ tàu hoả xuất hiện. Em gái lớn nhảy lùi lại, con em nhỏ đánh đổ giỏ nấm và cúi xuống nhặt. Tàu hoả đã đến quá gần. Em lớn kêu lên: “Bỏ hết nấm, chạy đi!”. Nhưng em nhỏ không nghe thấy và tiếp tục nhặt nấm. Người lái tàu không thể dừng lại được và tàu chẹt em gái nhỏ. Em

gái lớn gào khóc suốt suốt. Hành khách đổ xô đến cửa sổ các toa tàu. Khi tàu chạy qua, người ta thấy em gái nhỏ nằm bất động giữa các thanh ray mặt úp xuống.

Một lúc sau, cô bé nhồm dậy, đứng lên nhặt hết nắm vào giỏ và chạy đến chỗ chị.

- Em bé đánh đổ nắm củi xuống nhặt. Tàu chạy qua chẹt lên em bé nhỏ. Chị khóc. Hành khách vô cùng lo sợ, thương cảm. Tàu chạy qua, em bé nằm bất động giữa các thanh ray, mặt úp xuống. Ai cũng ngỡ là em đã bị chết.

=> Đó là tình huống thứ nhất.

- Ai ngờ, “một lúc sau cô bé nhồm dậy, đứng lên nhặt hết nắm bỏ vào giỏ và chạy đến chỗ chị”.

=> Đó là tình huống thứ hai.

Từ lo âu, sợ hãi mà người đọc vui mừng vì em bé may mắn, do khôn ngoan mà thoát chết. Hai tình huống trên đã tạo nên tính hấp dẫn của truyện. Đồng thời giá trị nhân bản của truyện được tô đậm.

III- Lập dàn bài cho một bài văn tự sự

1. Mở bài:

Có thể giới thiệu nhân vật và tình huống xảy ra câu chuyện.. Cũng có lúc người ta bắt đầu từ một sự cố nào đó, hoặc kết cục câu chuyện, số phận nhân vật rồi ngược lên kể lại từ đầu.

2. Thân bài: Kể các tình tiết làm nên câu chuyện. Nếu tác phẩm truyện có nhiều nhân vật thì tình tiết lồng vào nhau, đan xen nhau theo diễn biến của câu chuyện

3. Kết bài: câu chuyện kể đi vào kết cục. Sự việc kết thúc, tình trạng và số phận nhân vật được nhận diện khá rõ.

IV. Phương pháp cụ thể

1. Miêu tả trong văn tự sự

Miêu tả không chỉ làm nổi bật ngoại hình mà còn có thể khắc họa nội tâm nhân vật, làm cho chuyện kể trở nên đậm đà, lí thú

Trong văn tự sự thường có 4 yếu tố miêu tả đan xen vào các tình tiết theo diễn biến của câu chuyện:

- Miêu tả cảnh vật- không gian nghệ thuật và thời gian nghệ thuật (Dế Mèn phiêu lưu kí - đoạn miêu tả vùng cỏ may, võ đài diễn ra cuộc thi đấu giữa Trũi và Mèn)

- Miêu tả ngoại hình nhân vật (Miêu tả Dế Mèn)

- Miêu tả hành động nhân vật: (hành động của tên cai lệ và người nhà lí trưởng, hành động của chị Dậu...)

- Miêu tả tâm lí, tâm trạng nhân vật (tâm trạng nhân vật chị Dậu trong cảnh bán con)

2. Biểu cảm trong văn tự sự

a. Sự biểu hiện và giá trị của yếu tố biểu cảm trong văn tự sự

- Trong văn tự sự, ngoài các yếu tố tình tiết, yếu tố miêu tả cảnh vật, nhân vật... còn có yếu tố biểu cảm. Những yếu tố biểu cảm (vui, buồn, giận, hờn, lo

âu, mong ước, hi vọng, nhớ thương....) luôn luôn hoà quyện vào cảnh vật, sự việc đang diễn ra, đang được nói đến.

- Các yếu tố biểu cảm trong văn tự sự thường được biểu hiện qua 3 dạng thức sau đây:

+ Tự thân cảnh vật, sự việc diễn biến mà cảm xúc tràn ra, thấm vào lời văn, trang văn do người đọc cảm nhận được.

+ Cảm xúc được bày tỏ, được biểu hiện qua các nhân vật, nhất là qua ngôi kể thứ nhất.

- Cảm xúc được tác giả bày tỏ trực tiếp. Đó là đoạn trữ tình ngoại đề mà ta thường bắt gặp trong một số truyện.

Chú ý: lúc đọc, lúc cảm thụ, lúc phân tích tác phẩm, phân tích nhân vật (tiểu thuyết, truyện ngắn, truyện thơ, nhất là tùy bút...) ta phải đặc biệt lưu ý tới các yếu tố biểu cảm.

B.Luyện tập: Cho sự việc và nhân vật sau đây: Sau khi bán chó, lão Hạc sang báo cho ông giáo biết. Hãy đóng vai ông giáo và viết một đoạn văn kể lại giây phút lão Hạc sang báo tin bán chó với vẻ mặt và tâm trạng đau khổ.

Lão Hạc ra về rồi. Nước mắt ứa ra nơi hai hõm mắt. Như một kẻ mất hồn. Thương lão quá. Cảnh già cô đơn chỉ có con chó làm bạn sớm khuya, giờ lại bán đi. Cảnh cậu Vàng bị thằng Xiên, thằng Mực bất ngờ túm lấy hai chân sau dốc ngược lên rồi trối lại, đôi mắt đờ ra, dại đi, rên ư ử như khóc như van... cứ hiện ra trước mắt tôi. Và hình ảnh lão Hạc, sau khi báo tin “cậu Vàng đi đời rồi, ông giáo ạ!”, “Mặt co rúm lại, cái đầu ngoẹo về một bên, cái miệng móm mém cất tiếng khóc hu hu của lão làm cho tôi đau đớn và xúc động vô cùng. Tôi nghĩ về kiếp chó, kiếp cậu Vàng, nghĩ về kiếp người. Câu nói của lão Hạc làm tôi day dứt và thảng thốt mãi: “thì ra tôi già bằng ngần này tuổi đầu rồi còn đánh lừa một con chó, nó không ngờ tôi nỡ tâm lừa nó!”.